

مسجد بایراکلی

بلغراد، صربستان

ترجمه و تدوین: حامد وفایی

هنگام عبور از خیابان «یورموا» در محدوده قلعه میدان، در سمت راست خیابان، یعنی محلی در تقاطع دو خیابان «پادشاه پترا» و «سارا آروش»، بنایی که ساختار ظاهری آن هر مسلمانی را به خود دعوت، و به مناجات و می‌دارد، خودنمایی می‌کند. تک مناره مسجد بایراکلی، هر مسلمانی را به سوی ذات احدیت می‌خواند: «الله اکبر، الله اکبر، لا اله الا الله، محمد رسول الله...». در حقیقت در این مسجد می‌توان تفسیر آسمانی این الفاظ را دریافت. در تنهاترین مسجد پایتخت صربستان به راستی می‌توان حضور گذشتگان و رایحه نفسشان در عالم ماوراء الطبیعه را با جان و دل پذیرا بود.

تاریخ مسجد

این مسجد که از موقوفات «حسن چهایی» می‌باشد، پس از سال ۱۷۹۳ م. به همت فردی معروف به «حاجی علی» مرمت و بازسازی گردید و بعدها به نام مسجد بایراکلی معروف شد. این مسجد امروزه یکی از مراکز تجمع مسلمانان بلغراد می‌باشد، که در خیابان «یورموا» شماره ۱۱ واقع شده است. پیش از حمله ترکان عثمانی، این مکان به موازات مسجد دیگری بنام «علی پاشینه» که در محله ای به نام «دُرچُل» واقع شده بود، سر برآورد. روایات و داستانهای تاریخی، گویای این مطلبند که مکان فعلی مسجد بایراکلی، در گذشته همان محل اقامت سلطان و خیمه و خرگاه وی بوده است و پس از آن به مسجد تبدیل گشته است. برخی تاریخنگاران بر این باورند که زمان ساخت مسجد به تاریخ «۱۶۶۰ م.» باز می‌گردد. در مقابل برخی دیگر بر این اعتقادند که زمان ساخت مسجد سال ۱۶۸۸ م. بوده است. همچنین برخی معتقدند که بانی و سازنده این مسجد «اولیای چلبی» جهانگرد معروف ترک بوده است. اما وی در نوشته‌هایش چنین مطلبی را ذکر نکرده است. البته این مطلب نمی‌تواند استدلالی قوی برای رد ادعای ساخت توسط وی باشد، چرا که بسیاری از مساجد دیگر بلغراد که در گذشته وجود داشته‌اند را وی بانی و سازنده بوده است.

بر اساس نقشه قدیمی شهر بلغراد که در سال ۱۷۳۹ م. تهیه شده است، این مسجد در بخش کاتولیک نشین شهر قرار داشته است و این موضوع به دلیل وجود برخی دلایل شهرنشینی در دوره ما بین ۱۷۱۷ تا ۱۷۳۹ م. صحیح خواهد بود. آثار کشف شده پشت منبر مسجد نمایانگر آن است که ضلع شرقی دیوار که از خشت ساخته شده، کمی بعد از اتمام بنای سنگی مسجد ایجاد

گزارش

گردیده است. همچنین مناره‌های خشتی مسجد که در گذشته تا حدی ویران شده بود، بازسازی و به شکل امروزی درآمده است. در قرن هجدهم میلادی بازسازی مسجد با موقوفات «حسین چهای بلگرادی» که از منصب داران «علی پاشا» بود، انجام شد. به همین دلیل در این دوره مسجد بنام «حسین چهای» و یا «مسجد چهای بگم» شناخته می‌شده است، اما به نامهای پیشین این مسجد اشاره‌ای نشده است. و اگر هم نامی از گذشته‌ها بر آن است، عموماً با تکیه بر نام افرادی چون «چلیبی» ذکر می‌گردد که چندان در ذهنها جایی ندارند. اما باید به یاد داشت که این اسامی زائیده حوادثی بوده است که در گذشته اتفاق افتاده؛ زمانی که مساجد بسیاری در این شهر به چشم می‌خورده است.

از سال ۱۷۱۸ م. تاکنون، این مسجد به نام بایراکلی شناخته می‌شود. این نامی است که هنوز هم برای اهالی شهر بلگراد آشناست و برای آنان یادآور محلی مقدس و عبادتگاهی الهی است. نامی که از «بایراک» گرفته شده است؛ و بایراک لغتی است ترکی و به معنای «پرچم». اطلاعات جالب و قابل توجه دیگری راجع به این مسجد و تاریخ آن در دوره پادشاهی (قرن نوزدهم میلادی) توسط یکی از امامان مسجد با نام مستعار «البلگرادی» - که خود از اهالی بلگراد بوده - در سال ۱۷۲۵ م. در بخشهایی از کتاب «صدای اسلام» موجود می‌باشد.

معماری

از آنجایی که مسجد بایراکلی تنها مسجد باقی مانده در پایتخت کشور صربستان و مونته‌نگرو می‌باشد می‌توان از آن به عنوان سند و مدرکی معتبر برای بیان تاریخ و اثبات برخی از نظرات و رد و انکار برخی ادعاها بکار برد. برخی از آثار تاریخی، عکسها، تصاویر و سایر مسائل کهن و تاریخی مربوط به این مسجد و همچنین عکسهای تکنیکی که از بخشهایی از آن گرفته شده است، هم اکنون در موزه شهر بلگراد موجود است. از این مسجد و همچنین مدارک و مآخذ تاریخی آن مانند سایر بناهای تاریخی و فرهنگی با دقت حفاظت و نگهداری می‌شود. در عین حال عکسها و تصاویری که از دوره‌های مختلف این مسجد می‌باشد، در موزه‌ها تحت مراقبت و نگهداری اند.

بنای ظاهری مسجد ساختمانی است استاندارد، با گنبدی در میانه آن، طول دیواره‌ها ۱۲/۸۰ متر مربع و قطر آنها یک متر و سی سانتی متر می‌باشد. همچنین از ابعاد داخلی بنا می‌توان به گنبد آن که قطری برابر با ۱۰/۲۰ متر دارد اشاره کرد. محراب در ضلع جنوب شرقی آن و در ورودی در ضلع شمال غربی در دیواری تعبیه شده و مناره مسجد در سمت راست بنا واقع شده است. کمی پیش از ورود از در به داخل شبستان مسجد بخشی وجود داشته است که مانند سایر مساجد، در گذر زمان ویران شده بود، اما این بخش هم اکنون احیا شده است. دیوارهای سنگی که برای حفاظت از مسجد برپا شده‌اند همچنان به قوت خود باقی‌اند و علاوه بر آن بازسازی سال ۱۹۵۴ م. برای حفاظت بیشتر روپوشی از بتون، بر نقاطی از بنای مسجد کشیده شد. در این امر برخی پنجره‌ها هم مستثنی نبوده‌اند و به همین دلیل در روز روشن برای غلبه بر تاریکی در مسجد لامپهایی روشن می‌کنند.

اخیراً تقاضایی مبنی بر ساختن ماکتی از مسجد بایراکلی در یکی از موزه‌های بلگراد داده شده است، تا با این ابتکار طرحی هم از معماری اسلامی در این موزه موجود باشد.

مسجد در حال حاضر

هم اکنون مدیریت مسجد بایراکلی بلگراد بر عهده مفتی این شهر بنام «شیخ حمدی یوسف سپاهیچ» می‌باشد. وی که تحصیلاتش را در دانشگاه «الازهر مصر» به پایان رسانیده و از اهالی یوگسلاوی سابق می‌باشد هم اکنون در شهر بلگراد مستقر است. جالب توجه است زمانی که حضرت امام خمینی (ره) در نجف حضور داشتند، «شیخ حمدی» در سفری به نجف به دیدار امام خمینی می‌رود و از نزدیک ایشان را زیارت می‌کند. «شیخ حمدی» از نظر مواضع سیاسی مخالف با آمریکا و سیاستهای آن است و تاکنون بارها در مصاحبه‌هایش به دفاع از اسلام و مسلمین پرداخته است. مسجد بایراکلی با مدیریت «شیخ حمدی» با مرکز فرهنگی جمهوری اسلامی ایران روابطی حسنه دارد. این دو مرکز با یاری یکدیگر همواره بانی برگزاری مراسم از قبیل بزرگداشت روز قدس، برگزاری عید مبعث و ... بوده‌اند. در ماه مبارک رمضان مسجد برنامه‌های بخصوصی دارد، به عنوان مثال همه ساله در ماه مبارک رمضان، یک یا چند تن از قاریان قرآن از مصر به بلگراد اعزام می‌شوند، تا بهار قرآن را هر چه بهتر جشن بگیرند. در ضمن مسجد دارای رستورانی در طبقه زیرین می‌باشد که با غذاهای حلال، پذیرای مهمانان بوده است. همچنین در ماه مبارک رمضان در اغلب شبها مراسم ضیافت افطاری در رستوران مسجد برقرار است. در عین حال مسجد روزهای پایانی هر هفته جلساتی با جوانان دارد که در این جلسات به مباحثه و تبادل نظر میان جوانان و اولیای مسجد می‌پردازند. کشورهای اسلامی دیگر هم با مسجد همکاریهایی دارند که از این قبیل می‌توان به اهدای کمکهای مالی و اهدای ماشین آمبولانس مخصوص برای مسجد اشاره کرد. هرگاه مسلمانی از دنیا برود با حضور دیگر مسلمانان تشییع و مراسم مخصوص از جمله نماز میت و ... در مسجد برگزار می‌شود.

علاوه بر بخشهای مذکور مدیریت مسجد اقدام به بنای ساختمانی در جوار مسجد نموده که در حقیقت این مکان مدرسه‌ای دینی یا «حوزه علمیه» است و در آن علاوه بر آموزشهای اسلامی، زبان عربی هم تدریس می‌شود. در ساختمان مذکور بخشی جهت برگزاری نماز برای بانوان احداث گردیده که در مواقعی که مسجد با کمبود جا برای خواهران مواجه است، این مکان مشکل گشا می‌باشد. اما به طور عادی محل برگزاری نماز بانوان طبقه دوم مسجد است که مشرف بر شبستان مسجد می‌باشد. در حیاط مسجد علاوه بر حوض و چند شیر آب که برای گرفتن وضو تعبیه شده است، فروشگاه کوچکی که کتابهای جدید اسلامی و اعلامیه‌ها و ... را در اختیار نمازگزاران قرار می‌دهد، وجود دارد. در ضمن هر هفته نماز جمعه به امامت مفتی مسلمانان برگزار می‌شود. به هر حال مسجد بایراکلی بلگراد به عنوان تنها مسجد این کشور، روز به روز پله‌های ترقی را می‌پیماید تا بتواند هر چه بیشتر در راستای تحقق اهداف متعالی، موفق‌تر ظاهر شود.